

TARİHİ SÜREÇ, KUR'AN VE HZ. PEYGAMBER AÇISINDAN KADIN

Arş. Gör. Seyfullah KARA (*)

Kadın konusu tarih boyunca toplumsal tartışma mevzularının en ön sırasında yer almıştır. Kadın, bu tartışmalarda çoğunlukla arka plana atılmış, üzerinde tartışmalar yapılırken tartışılan bir varlık olarak kendisine ne olduğu, kim olduğu sorulmamıştır. Böylece kadın, asırlar boyu, ruhu var mı, yoksa ruhsuz mu? tartışmaları arasında ifrat ve tefritin cenderesinde ezilmiştir.

Hız. Peygamberin kadın anlayışı, ya da O'nun kadına bakış açısının sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için mutlaka o dönemde genel anlamda kadın anlayışının ne durumda olduğunun bilinmesi gerekir. Çünkü her anlayış ve bakış açısı kendi bağlamından soyutlanmadan değerlendirilmelidir. Aksi takdirde, ele alınacak bakış açıları anlam kaymasına uğrayacak ve anlayış sahibinin hiç de kasetmediği yeni çıkarımlar ortaya konacaktır. Hız. Peygamber açısından kadını ele almadan önce eski milletlerin kadın gerçeğine yaklaşımlarının nasıl olduğu konusuna temas etmekte fayda vardır.

1- Tarihi Süreçte Kadın

Eski Yunan'da kadının hemen hemen kölelerle bir tutulduğunu görüyoruz. Koca, karısını istediği zaman döverbildiği gibi, başka birisine armağan olarak da verebilirdi². Hürriyeti elinden alınmış, tüm medeni haklardan mahrum edilmisti. Mirasla hiçbir hak iddia edemezdi. Kadının tüm malları erkeğin tasarrufundaydı. Boşanma yetkisi de yalnız ve mutlak olarak erkeğe verilmişti³. Kadının ne danışma ile görüşü alınırdı, ne de herhangi bir işe karışma imkanı tanınırdı. Kadın, alım-satım gibi işlemleri velisi bulunmadıkça yapamaz, yarım hektar arpa tarlasına denk bir şe-

1) Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi.

2) Akdemir, Salih, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", *İslami Araştırmalar Dergisi* IV. cilt, 4. sayı, s. 262.

3) Sıbâî, Mustafa, *Kadının Yeri*, Çev., Abdullah Yalçın - Mehmet Yolcu, Akabe Yay., İstanbul, 1988, s. 44.

ye bile malik olamazdı. Bütün bu esaret hükümleri uzun zaman sürüp gitti⁴. Kadın, Yunan zihniyetine göre pis, necis ve şeytani varlıklardan sayılırdı. Kanuni açıdan ise kadın, onların gözünde bayağı bir eşya idi. Çarşı pazarlarda alınıp satılırdı⁵.

Şurasını teslim edelim ki, medeni yükselişin ilk devirlerinde kadının toplumsal hayattaki yeri nisbeten düzelmiş, haysiyet ve şerefi iade edilmişti⁶. Ancak zamanla Yunan'da zina revaç buldu. Öyle ki, artık fahişeler izzet ve şeref sahibi oldular. Seks iptilası, her kesimden Yunan halkını istila etti⁷. Edebiyat ve sanat adına kültürlerini yansıtan çıplak heykeller yapmaya başladılar⁸. Ahlak anlayışları o kadar yozlaşmıştı ki, bu yozlaşma hengamesinde "Tanrı" anlayışları bile değişmişti. "Aphrodite" ismini verdikleri güzellik ve aşk ilahesine tapınma sapıklığı, bütün Yunanistan'a yayıldı. Hurafe ve uydurmalarına göre "aphrodite", bir ilahın karısıydı. Bununla beraber ayrıca üç ilahla cinsel ilişkide bulunmuştu⁹.

Görüldüğü gibi kadın, Eski Yunan toplumunda bir seks objesi olmaktan öte bir yer edinemediştir.

Roma Devleti'nde de özellikle ilk dönemlerde kadının durumu Yunanlılardan pek farklı değildir. Romalılar kadının durumunu, ne olup ne olmadığını tartışmışlar, sonuçta onun, ruhu olmayan bir şey olduğuna karar vermişler ve bundan dolayı da ahirette herhangi bir mükafata ulaşamayacağını ilan etmişlerdir¹⁰.

Kadın pis bir varlık olarak telakki edilmiş, et yememesi, hiçbir şekilde gülmemesi, aksine ağlaması ve konuşmaması gerektiği ifade edilmiştir. Konuşmaktan men edilmesi için ağzına sanki demir kilit vurulmuştur¹¹.

Romalılarda, kız çocukları hor görülüp kendi kaderlerine terkedilirdi. Esasen babanın, çocuklarını kabul etme zorunluluğu yoktu. Aksine çocuk doğumdan sonra onun ayakları dibine konur, eğer çocuğunu kucağına alırsa onu kabul etmiş sayılırdı. Almadığı takdirde çocuk, umûmi yerlere veya ibadet edilen yerlere konur. Şayet çocuk erkekse, onu dileyen alır, kız ise o zaman çocuk açlıktan ve susuzluktan güneşin sıcaklığından yahut kışın soğuktan ölür giderdi¹².

4) Ateş, Süleyman *İslam'a İtirazlar Kur'an-ı Kerim'den Cevaplar*, Kevser Yay., Ankara-Ts., s. 431-432.

5) Sıbâi, a.g.e., s. 43-44.

6) Mevdudi, Seyyid Ebu'l-Alâ *Hicab*, çev., Ali Genceli, Hilal Yay., İstanbul, Ts., s. 20.

7) A.y., s. 18 vd.

8) Sıbâi, a.g.e., s. 44 vd.

9) Mevdudi a.g.e., s. 18 vd.

10) Tabbâra, Afif, Abdülfettah, *Ruhu'd-Dini'l-İslamî*, Beyrut, 1988, s. 357.

11) A.y., s. 357.

12) Sıbâi, a.g.e., s. 45

Çin ve Hint gibi Doğu milletlerinde de kadının durumunun pek parlak olduğu söylenemez. Konfüçyüs düşüncesinde karı-koca arasında bağlar vardır, ancak kadının kendi hakları yoktur¹³. Çin'de her sene bir sal üzerine bir kız oturarak onu nehirde batıran ve bu suretle nehir tanrısına kurban veren bölgeler vardı¹⁴. Çin ülkesinde fahişelerle dolu olan fuhuş evleri mevcuttu. Hükümet merkezinde çok fazla fahişeler bulunmaktaydı. Yüksek tabakadan insanlar çok sayıda fahişe satın alır ve bunlardan şarkı ve dans grupları teşkil ederlerdi¹⁵.

Eski Hint'te kadının hiçbir hakkı yoktu. Kadının saygıdeğer oluşu, ölen kocasının cesedi üzerinde kendisini yakmasına bağlanırdı¹⁶.

Türkler ise, o zamanki dünyanın genel kabulünün aksine kadınlara değer vermişlerdir. Onlar kız ile erkek arasında ayırımı yapmamışlardır¹⁷. Türkler de kız çocuğu "evin başı, evin yakışığıdır"¹⁸. Eve gelen gelin, "evi aydınlatan bir ateş"¹⁹ olarak görülmüştür.

Türlere göre, kadına saygı duymak gerekiyordu. Dünyanın genel kabulüne uygun olarak Türklerde de çok kadınla evlilik vardı. Ancak ilk kadın evde baş kadın idi²⁰. Babadan sonra aileyi "anne" temsil ederdi. Bunun için "ana"nın yeri babanın diğer akrabalarından ileri olurdu. Babanın mirasına anne sahip olabiliyordu. Çocukların vasisi de oydu²¹. Eski Türklerde bekaret anlayışı da son derece önemliydi²².

Görüldüğü gibi Türklerde kadın anlayışı o dönemde var olan anlayışlardan farklılık arz etmektedir. Türklerin kadına bakışı, İslamın kadına bakışıyla uyum göstermiştir. Esasen Türklerin, askeri mücadelelerin durduğu bir dönemde büyük bir arzuyla İslamı kabul etmelerinin altında yatan en önemli sebeplerden biri de, bu dinin kendi karakter ve anlayışlarıyla büyük uyum göstermesi olmuştur.

Yahudi mitolojisine gelince; bütün musibet ve felaketlerin kaynağı kadındır. Bu düşünce aslında bir mitolojiden ziyade Tevrat'ın kendisinden kaynaklanmaktadır. Tevrat'ta, yasaklanan ağaçtan Hz. Adem'in yemesine sebep olarak Hz. Havva gös-

13) Eberhard, Wolfram, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1987 s. 47.

14) A.y., s. 62.

15) A.y., s. 188.

16) Berkî, Himmet-Keskioglu Osman, *Hız. Muhammed ve Hayatı*, DİB Yay., Ankara, 1982, s. 9.

17) Ögel, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Vakfı Yay., İstanbul, 1988, s. 250.

18) A.k., s. 254.

19) A.y.,

20) A.y., s. 252.

21) A.y., s. 247

22) A.y., s. 250-251; Eski Türkler'de kadın ve aile anlayışı için ayrıca bkz., Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990; s. 159 vd.

terilir²³. Hz. Adem için de karısının sözünü dinlediği ve böylece yasaklanan ağaçtan yediği için, toprağın lanetli olduğundan bahsedilir²⁴. Hatta kadının doğum yaparken çektiği acının sebebinin, Hz. Adem'i yasaklanan ağaca teşvik etmesinden kaynaklandığı ifade edilir²⁵. Böylece asli günahın temeli Yahudilikde atılmış olur.

Yahudilerin her sabah yapmış oldukları duadaki, "Ezeli İlahımız, Kainatın Kralı, beni kadın yaratmadığın için sana hamdolsun"²⁶ ifadesi, kadın açısından hiç de hayra alamet olmasa gerektir.

Yahudiliğin kadınlara karşı takındığı tavır, ibadet hayatına bile sirayet etmiştir. Bu sebeple kadınlar ibadete iştirak edemezler. Ancak başörtülü olarak seyredebilirler²⁷.

Bütün bunlara, yahudilerin hayız halindeki kadını evden çıkarttıklarını, onunla beraber yemek yemediklerini, su içmediklerini ve onunla aynı evde oturmadıklarını²⁸ da ilave edersek, yahudilerde kadın anlayışının ne durumda olduğunu daha iyi kavramış oluruz.

Kadının bütün musibet ve felaketlerin kaynağı olduğuna dair bu Yahûdi inancı, daha sonra yahudiler tarafından hristiyanlara aktarılmış²⁹ ve böylece kadın Hristiyanlık'ta da daha baştan kaybetmiştir.

Hristiyan dünyasının önde gelen şahsiyetlerinden "aziz" ünvanlı "Chrysostem" in kadınlar için, "kötülük kaynağı, vesvese yatağı, bela, iç tehlike, eşkiya, musibet"³⁰ ifadelerini kullanmasının sebebi, şüphesiz yahudilerden devraldıkları mirastır.

Yine ilk hristiyanların liderlerinden olan "Tertullian", Hristiyanlık dininin kadınlar hakkındaki görüşünü şöyle ifade etmektedir; "kadın, insanın kalbine şeytanın girmesini temin etmek için açılan bir kapı demektir. O, Adem'i Allah'ın yasakladığı ağaca sürükleyen bir varlıktır, erkeği aldatmıştır."³¹ Böylece o, asli günahın da ilk nüvesini oluşturmuştur.

23) Tevrat, Tekvîn, 3/6

24) Tevrat, Tekvîn, 3/17

25) Tevrat, Tekvîn, 3/16

26) Okıç, M. Tayyip, *İslam'da Kadın Öğretimi*, DİB Yay., Ankara, 1984, s.7.

27) Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1988, s. 132.

28) Ebu Davud, Süleyman b.el-Eş'as es-Sicistânî., *Sümenü Ebi Davud*, Beyrut, s. I, 67.

29) Mevdudi, a.g.e., s. 18.

30) A.y., s. 30.

31) A.y., s. 30.

Oysa İslam inancına göre suçu ne kadın işlemiştir, ne de erkeği suça³² iten kadındır. İkisine birden vesvese veren şeytan olduğu gibi, Hz. Adem tarafından nesilden nesile intikal ettirilen bir asli günah kavramı da islami öğretilerde asla mevcut değildir³³.

Hristiyanlıkta kadın erkeğe hizmet için vardır. Çünkü o, erkek için yaratılmıştır³⁴.

Aziz Agustin'e göre kadın erkeğin günah işlemesine sebep olduğu için, kişinin kendi karısıyla bile cinsel ilişkiye girmesi günahtır. Bu bakımdan kişinin kendi karısı veya bir fahişeye cinsel ilişki kurması arasında pek fark yoktur. Her ikisi de günahtır³⁵.

Pavlos ise biraz daha lütüfkar (!) davranarak, evlenmenin günah olmadığını söylemekle beraber, evlenenlerin bedeninde sıkıntı olacağını öne sürmüş ve "evlenenleri esirgediğini" ifade etmiştir³⁶. Herşeye rağmen evlilik gerçekleşmiş ise, bu takdirde hristiyanlık aile müessesesini kabul eder. Ancak bir kocanın boşadığı kadınla evlenen kimse zina etmiş olur³⁷. Tabii bu durumda zina sadece erkek için değil, boşandıktan sonra tekrar evlenen kadın için de sözkonusudur³⁸.

Bütün bu hükümler kadının Hristiyanlık nazarındaki olumsuz konumundan kaynaklanmaktadır.

Tarih boyunca süregelen kadına bakış açısını anahatlarıyla vurguladıktan sonra cahiliye toplumundaki kadın anlayışını da ortaya koymak, Hz. Peygamber'in kadın gerçeğine yaklaşımını iyi anlamak bakımından şüphesiz gereklidir.

Cahiliye dönemi Arap toplumunda erkek daima kadından daha önemlidir. Bu dönemde kadının can emniyetini koruyan hukuki bir müeyyideye rastlanmamaktadır. Hanımına kızan Sahr b. Amr isminde bir adam onu öldürmüştü³⁹. Bununla beraber bu adamın herhangi bir ceza gördüğüne dair bir bilgiye tarihi kaynaklarda rastlanmamaktayız.

Cahiliye dönemi anlayışına göre kadın, uğursuz bir varlık idi⁴⁰. Bu anlayış, kadını tahkir etmede o kadar ileri gitti ki, hür kadınlar bile miras yoluyla varislere in-

32) el-A 'raf, 20.

33) Anawati, Georges C., 'İslam'da asli günah kavramı var mıdır?', çev. Sadık Kılıç, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İst., 1986, sy. 7, s. 518.

34) İncil, Korintoslulara 1. Mektup, 11/9

35) Akdemir, a.g.m., s. 262.

36) İncil, Korintoslulara 1. Mektup, 11/9.

37) İncil, Luka, 16/18; İncil Matta, 19/9.

38) İncil, Markos, 10/11-12.

39) İbnu Kuteybe, eş-Şi'ru ve's-Şu'erâ, Beyrut, 1985, s. 141.

40) Ez-Zerkeşi, Bedruddin, el-İcâbe Li İrâde Mestedrekethu Aişe 'Ale's-Sahâbe, Beyrut, 1970, s. 104.

tikal ederdi. Erkek dilerse üvey annesiyle evlenebilirdi. Çünkü o, babasından kalan bir mirastı⁴¹.

Gerçekten İslam gelmeden önce kadın, şarap karşılığında rehin bırakılan⁴², kumar masalarında kumar karşılığı olarak ileri sürülen⁴³ bir varlıktı. O, cinsel arzuların tatmininde bir vasıta olmaktan öteye geçmiyordu. Ona, daima kalplerde fitne uyandıran, şehvi arzuları kamçılayan bir varlık olarak bakılıyordu⁴⁴. Âdet halinde olan bir kadınla aynı yatağa yatmazlar, onunla aynı odada durmazlar, birlikte yiyip içmezlerdi. Hatta bu durumdaki bir kadını muvakkaten de olsa evden bile çıkarırlardı⁴⁵. Bu anlayış, Araplara, özellikle Medine ve çevresinde yaşayan Yahudiler'den geçmiş olmalıdır.

Cahiliye toplumunda kız çocuğu doğurmak zillet olarak kabul ediliyordu. Kur'an bunu şu şekilde ifade etmektedir.

"Aralarından birine bir kızı olduğu müjdelenince, içi gamla dolu olarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden, halktan gizlenmeye çalışır. Onu utana utana tutsun mu? Yoksa toprağa mı gömsün? Ne kötü hükmediyorlar!"⁴⁶

Cahiliye dönemi Arap toplumunda kız çocuklarına beslenen bu kin ve nefretten dolayı, kız doğuran kadını kocası, sadece bu sebeple terk edebiliyordu⁴⁷. Kız çocuklarına karşı bu insanlık dışı duygu, aynı zamanda onların öldürülmesini beraberinde getiriyordu. Kur'an hem islam öncesi Arap toplumunda var olan kız çocuğu öldürme olgusuna, hem de bu insanlık dışı eylemi gerçekleştirenlerden hesap sorulacağına⁴⁸ dikkat çeker.

Kız çocuğu öldürme adetinın pek yaygın olmadığı tarzında ileri sürülen görüşler⁴⁹ mevcut bulunmaktadır. Ancak bu görüşü kabul etmek mümkün değildir. Çünkü hamile kadın bir çukur kazar, orada doğumunu gerçekleştirir, eğer kız doğarsa onu hemen çukura atar ve gömerdi. Bazen de hemen öldürmezler, bu işi çocuk altı yaşına gelince yaparlardı⁵⁰. Görüldüğü gibi daha doğum sırasında kız olma ihti-

41) Ateş, a.g.e., s. 436 vd.

42) El-İsfehâni, Ebu'l-Ferec Ali b. Hüseyin *Kitâbu'l-Eğâni*, Kahire, 1935-1974, III, 38.

43) Berki-Keskioğlu, a.g.e., s. 415.

44) Kutup, Seyyid, *fi Zilâli'l-Kur'an*, çev., M. Emin Saraç ve Arkadaşları, İstanbul ts., III, 122.

45) Çağatay, Neşet, *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1982, s. 133.

46) Kur'an, *en-Nahl*, 58-59.

47) Cevad Ali, *el-Mufasssal fi Tarihi'l- 'Arap Kable'l-İslam*, Beyrut, 1970, V, 95.

48) *et-Tekvir*, 89.

49) Hasen İbrahim Hasen, *İslam Tarihi*. çev. İsmail Yiğit-Sadrettin Gümtüş, Kayıhan Yay., İstanbul, 1987, I, 87.

50) Çağatay a.g.e, s. 135.

maline karşı gömmek için çukurların kazıldığı bir ortamda bu adetin yaygın olmadığını söylemek zordur.

Ayrıca Temim'li Sa'saa b. Nâciye'nin ölümden kurtardığı kız sayısı İbnu Habib'e göre yüz⁵¹, İsfahânî'ye göre üçyüzaltmışır⁵². Dikkat edilmesi gerekir ki bu sayı, sadece bir kişinin ölümden kurtardığı kız sayısıdır. Bu rakam ister yüz, isterse üçyüzaltmış olsun en azından, "pek yaygın değildi" denilemeyecek kadar korkunç bir oranı göstermektedir. Kaldı ki öldürülen ya da kurtarılan kız çocukları bu miktarla sınırlı da değildir⁵³.

Cahiliye döneminde kadını, özellikle de orta ve alt tabakadaki kadınların namuslarına tecavüz edilirdi⁵⁴.

Avrupada da kadının durumu diğer bölgelerden pek farklı değildi. Aslında Avrupa'nın kadına bakışını Hristiyan kültüründen farklı değerlendirmemek gerekir. 13. asırdan itibaren Hristiyanlık, Avrupa'da insanlığın başına korkunç bir felaket hazırlamıştır. Şeytanla cinsel ilişkiye girdiği ve böylece fuhşun yayılmasına sebep olduğu teziyle birçok masum kadın ya diri diri yakılmış, ya da suda boğulmak suretiyle katledilmiştir. Büyücü avı adı altında kitle halinde insanlığın yok edilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalındı. Tarihçiler yakılan büyücü sayısının ikimilyon dolayında olduğunu tahmin etmektedirler⁵⁵.

İngiltere'de 5. ve 11. yüzyıllarda evli kadınlar satılıyordu. Yeni evlenen bir genç kız ilk yirmidört saatini oranın şerifiyle geçirmek zorundaydı⁵⁶. Bu ülkede miladi 1850 yılına kadar kadınlar vatandaşan sayılmıyordu⁵⁷. Fransız medeni yasasında deliler ve çocuklarla beraber kadınlar da ehliyetsiz sayılıyordu. Bu yasa ta 1938 yılına kadar yürürlükteydi⁵⁸. İngiltere'de kadın hiçbir şekilde şahsi haklara sahip değildi. Alinteriyle kazanmış olduğu mallarda bile hak sahibi olamıyordu. Bilâhare 1900'lü yılların başlarında kazançlarını korumak için kanunlar çıkartılabilmıştır⁵⁹.

2- Kur'an-ı Kerim'de Kadın

Bilindiği gibi islam dinini birinci derecede ana kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. İkinci kaynağı ise Hz. Peygamber'in sözleri, uygulamaları ve açıklamalarıdır. Öyleyse

51) İbnu Habib, Ebu Cafer Muhammed b. Habib el-Bağdâdi, *Kitâbu'l-Muhabber*, Beyrut ts., s. 141.

52) El-İsfahânî, a.g.e., XXI, 280.

53) Kız çocuklarını öldürme ve kurtarma olaylarıyla ilgili diğer örnekler için bkz. Dr. Rıza Savaş, *Hız. Muhammed Devrinde Kadın*, Ravza Yay., İstanbul, 1992, s. 29 vd.

54) Konuyla ilgili örnekler için bkz., Çağatay a.g.e, s. 1354 vd.

55) Geniş bilgi için bkz., Akdemir, a.g.m., s. 263.

56) Sıbâi, a.g.e., s. 229.

57) Tabbârâ, a.g.e., s. 357.

58) Sıbâi, a.g.e., s. 52.

59) Green, John Richard, *A Short History of English People*, London, 1947, s. 896.

bir konunun islami temellendirmesi yapılırken esas olarak bu iki kaynağa müracat edilmelidir. Hz. Peygamber'in konu ile ilgili yaklaşımını ele almadan önce, O'nun getirdiği ilahi vahyin mevzuu ele alış tarzına temas etmekte şüphesiz fayda vardır.

İnsanlığın, kadının ruhu var mı, yok mu? Ya da insan mı, yoksa değil mi? diye tartıştığı bir zamanda Kur'an, onun insan neslinin kendisinden çoğaldığı iki unsurdan birisi olduğunu ilan etti:

"Ey insanlar, sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden de pekçok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının."⁶⁰

Ayetten anlaşılmaktadır ki, kadın, erkeğin bir parçasıdır. Dolayısıyla erkeğin değeri ne ise kadının değeri de aynıdır. Kadın nasıl erkek için koruyucu bir örtüyse, erkek de kadın için koruyucu bir örtüdür⁶¹. Kadının, erkeğin bir parçası olduğunu söylemek, onun değerini düşürerek erkeğini yükseltmez. Çünkü bu parça, işe yaramadığı ve hatta zararlı olduğu için bütünden atılan bir parça değildir. Tam tersine, bütünün, onsuz yapamayacağı bir parçadır. Çünkü Kur'an, kadını, erkeğin her zaman muhtaç olduğu ve sadece kendisiyle huzura kavuşabileceği değerli bir eş⁶² ve müstesna bir varlık olarak kabul eder.

Erkeği Allah yarattığı gibi kadını da Allah yaratmıştır. Çünkü O, herşeyi yaratanıdır⁶³. Allah erkesi kendi huzurunda kul olarak kabul edeceği gibi, kadını da kabul edecektir. "Göklerde ve yerde hiçbir kimse yoktur ki, Rahman'a kul olarak gelmesin"⁶⁴ ifadesi, bunu göstermektedir.

Kadının bir dininin olmasının uygun görülmediği, hatta Kitab-ı Mukaddesi okumasının yasaklandığı bir dünyada Kur'an, kadının da tıpkı erkek gibi salih amellerinin sevabını alacağını⁶⁵ ilan etti.

Kadınlar da erkekler gibi iman, itaat ve ibadete muhatap olmakla beraber, bunlardan doğan sonuçlara da sahip olmaktadır⁶⁶. Böylece tüm bu gerçekleri ortaya koyan Kur'an, kadına tam bir kişilik kazandırmıştır.

Kur'an-ı Kerim kadını asla potansiyel suçlu olarak görmez. Kur'anda Hz. Adem'i günaha teşvik edenin Havva olduğuna dair en küçük bir işaret bile yoktur. Gerek Hz. Adem, gerekse Havva suçu beraberce işlemişlerdir⁶⁷. Hatta bu suç sa-

60) *en-Nisâ*, I

61) *el-Bakara*, 187

62) *el-'Arâf*, 189

63) *el-En 'âm*, 102

64) *Meryem*, 93

65) *en-Nisâ*, 124

66) *el-Ahzab*, 35; *et-Tahrîm* 8, *en-Nûr*, 31; *el-Bakara*, 25, 82.

67) *el-Bakara*, 35-36; *el-'Araf*, 19-22.

dece Hz. Adem'e bile nispet edilir⁶⁸. Oysa kadın için tek başına böyle bir nisbet bulunmamaktadır. Esasen Hz. Adem'e hem de Havva'ya vesvese vererek suça teşvik edenin şeytan olduğu da açıkça ifade edilir⁶⁹.

Daha önce zikrettiğimiz gibi kadına karşı işlenen suçlara genellikle ceza verilmezdi. Cahiliyye döneminde kadına her türlü haksız muamele yapılmasına rağmen, bunu önleyen bir müeyyide yoktu. İşte Kur'an bu dengesizliği ortadan kaldırdı. Öncelikle kız çocuklarını öldürenlere tehditvari bir şekilde bu hareketlerinin hesabının sorulacağını ilan etti⁷⁰. Daha dünyaya gelir gelmez kız çocuklarına tahammülsüzlük gösteren erkekler Kur'an tarafından şiddetle kınandı⁷¹. Kadına karşı işlenen suç ve yapılan haksızlıkların cezalandırılacağı, çok açık bir ifadeyle ortaya konuldu⁷².

Kur'an ekonomik haklar bakımından da kadına hiçbir zaman haksızlık yapılmasını söyler ve yetimlerin mülkiyet haklarını gündemine alarak onların mallarına tecavüzü yasaklar⁷³. Ayette geçen yetimlerden maksadın sadece yetim erkekler değil, aynı zamanda yetim kızlar olduğu takip eden ayetten anlaşılmaktadır.

Cahiliyye Araplarında bazı istisnalar bir tarafa bırakılırsa kadına mirastan pay verilmezdi⁷⁴. Kur'an kadının da erkeklerle birlikte mirastan pay alma hakkının⁷⁵ olduğunu açıkladı. Kadının erkeğe göre daha az miras alması⁷⁶, erkekle kadının görevlerinin ayrı ayrı olmasındandır. Erkek hem karısının, hem de çocuklarının bütün ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır⁷⁷. Kaldı ki bazı durumlarda kadınla erkeğin mirasta eşit olduğu da anlaşılmaktadır⁷⁸.

Kur'an kadına o kadar ilgi göstermiştir ki, onun surelerinden biri, "kadınlar" anlamına gelen "en-Nisâ" olmuştur. Ayrıca bir kadının kendi davasında haklı olduğunu gösterme konusunda Hz. Peygamberle sözlü mücadeleye girmesini bir sureye isim olarak almıştır (El-Mücâdele Suresi). Vahiy bununla da kalmamış, kadını mücadelesinde haklı görerek onun lehine meseleyi çözmüştür⁷⁹.

68) "Şeytan Adem'e vesvese verdi...", *Tâhâ*, 12

69) *el-Bakara* 36; *el-'Araf*, 20

70) *et-Tekvir*, 8-9

71) *en-Nahl*, 58-59

72) *en-Nur*, 4

73) *en-Nisâ*, 2

74) Tabara, a.g.e., s. 360.

75) *en-Nisâ*, 7

76) *en-Nisâ*, 11

77) *el-Bakara*, 233

78) *en-Nisâ*, 12. Geniş bilgi için bkz. Aktan, Hamza, *İslam Miras Hukuku*, İşaret, Yay., İstanbul, 1991, s. 144 vd.

79) *el-Mücâdele*, 1-4

Elbette Kur'an'ın kadına bakışıyla ilgili çok daha fazla şeyler söylenebilir. Ancak konumuzun bir makaleyle sınırlı olması bizi bu kadarla yetinme durumunda bırakmaktadır.

3- Hz. Peygamberin Sünneti Açısından Kadın

Kur'an'ın tebliğcisi olan Hz. Peygamber'in kadın anlayışı da tabii olarak ilahi mesajla paralellik arz etmektedir.

Hız. Peygamber, Pavlos zihniyetinin aksine, gençleri ve bekarları imkan bulduklarında evlendirmeye teşvik etmiştir⁸⁰. Zira O, dünya nimetlerinin en hayırlısının namuslu ve uyumlu, iyi bir kadın olduğunu ifade buyurmuştur⁸¹.

İslam'ın henüz gelmediği cahilliye döneminde, Hız. Ömer'in itirafıyla, kadının in-sandan bile sayılmadığı⁸² dünyada, hatta kişinin kendi hanımını öldürüp de hiçbir cezaya muhatap olmaksızın rahatlıkla gezebildiği bir ortamda Hız. Peygamber, bırakınız kendi akraba ve dindaşlarını, düşman kadınlarının bile eli silahlı olmadıkça öldürülmemesini emrediyordu⁸³.

Hız. Peygamber'in kadına bakış tarzını en güzel şekilde bizzat kadınlar ifade etmişlerdir. Onlar, "Peygamber bize bizden daha merhametlidir,"⁸⁴ diyerek esasen O'na karşı şükran duygularını da arzetmiş oluyorlardı Çünkü Hız. Peygamber kadınların ezilmesine ve haksızlığa maruz kalmasına asla göz yummuyordu. Bu hususa Abdullah İbnu Ömer şöyle işaret etmektedir: "Biz Hız. Peygamber'in sağlığında hakkımızda ayet iner endişesiyle kadınlarımıza sert sözler söylemekten ve haşin davranmaktan korkardık. Fakat Hız. Peygamber vefat ettikten sonra artık sert konuşmaya ve haşin davranmaya başladık⁸⁵.

Aslında bu itiraflar, Hız. Peygamber'in kadın anlayışının, kadınlar lehine ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktan başka, İslam dünyasında kadına karşı bakış açısının ne zamandan itibaren değişmeye başladığının da bir göstergesi olması bakımından oldukça önemlidir.

Hız. Peygamber çoğu zaman kadınları takdir etmiş ve onlara iltifatta bulunmuş, hal hatırlarını sormuştur. Bu konudna zenci, beyaz ayrımı gibi, modern dünyanın

80) El-Müslim, Ebu Hüseyin, Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, byy., 1955, II, 1019, en-Nesâi, Abdurrahman b. Şuayb, *Sünenun-Nesâi*, Mısır, 1964, VI, 47.

81) El-Müslim, a.g.e., II, 1090; en-Nesai, a.g.e. VI, 57.

82) El-Müslim, a.g.e., II, 11108.

83) El-Buhârî Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahihul-Buhârî*, bby., 1378, IV, 74.

84) İbnu Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kubrâ*, Beyrut, 1985, VIII, 5; Hakim en-Nisâburî, Ebu Abdillâh, *el-Müstedrek Ale's-Salihayn*, Halep, ts., IV, 71.

85) El-Buhârî, a.g.e., VII, 34.

bile bugün hala uyguladığı insanlık adına utanç verici olan, insan onurunu zedeleyici davranışlar içine de girmemiştir. İbnu Abbas'a zenci bir kadını, "cennet ehlin-dendir" diyerek göstermiş, kadınla bir müddet konuştuktan sonra, onun için Allah'a duada bulunmuştur⁸⁶.

Hız. Peygamber mescidi süpüren zenci bir kadını, artık mescidde göremeyince onu sorup araştırır. Kendisine kadının öldüğü söylenince bunu bildirmeyenlere si-tem ederek kabrinin gösterilmesini ister, kadının kabrine gelerek onun namazını kı-lar⁸⁷. Rahmet Peygamberinin ırk ayırımı gözetmeksizin kadınlara davranışındaki nezaket ve inceliğin, onlara ölümlelerinden sonra bile devam ettiği anlaşılmaktadır.

Hız. Peygamber kadınların evlerine gider, onları ziyaret eder, orada uyur ve ik-ramlarını kabul ederdi. O'nun, ziyaretine gittiği kadınlardan biri Abdullah'ın Kızı Şi-fâ idi⁸⁸. Hız. Peygamber'in ziyaret ettiği kadınlardan bir diğeri de Ümmü Vara-ka'dır. Resullullah onu "şehîde" diye isimlendirmişti. Nitekim hizmetçileri tarafın-dan şehit edilmiştir⁸⁹.

Allah Resûlü hasta kadınların da ziyaretine gitmiştir. Onların hal ve hatırlarını sormuş, teselli etmiştir. Ümmü Sâib Resûlullah'ın ziyaret ettiği hasta kadınlardan biridir. Hız. Peygamber Ümmü Sâib'den hastalığıyla ilgili bilgi alırken onun, hasta-lığı için "Allah belasını versin" dediğini duyunca, ona hastalığına sövmemesi gerek-tiğini, hastalığın, körüğün demir pasını giderdiği gibi günahları gidereceğini söyle-yerek onu teselli etti⁹⁰.

O'nun, hastalığında ziyaret ettiği kadınlardan diğeri Ümmü'l-'Alâ'dır. Ümmü'l-'Alâ, Hız. Peygamber'in kendisini hastayken ziyaret ettiğini, ateşin altın ve gümüş-teki pası sildiği gibi hastalığın da müslümanın günahlarını sileceğini söyleyerek ken-disini teselli ettiğini⁹¹, adeta onur duyarak anlatmaktadır.

Hız. Peygamber kadınlara misafir olduğu gibi kadınlar da onu ziyaret etmişler-dir. Birgün ihtiyar bir kadının önünde durmuş ve onun Hız. Hatice'nin hatırasına kendilerini ziyaret ettiğini söyleyerek, kadına takdirlerini arzetmiştir⁹².

Allah Resûlü evine ziyarete gelen kadınlara karşı son derece nazik ve müşfik davranmıştır. İhtiyar bir kadın olan Halid b. Sinan'ın kızı ziyarete geldiğinde Hız.

86) El-Müslim, a.g.e., IV, 1994

87) El-Buhârî, a.g.e., I, 124

88) İbnu Abdilberr, *el-İstiâb fi Esmâi'l-Ashâb (I-IV)*, Beyrut, ts., IV, 340; İbnu Hacer, Şihabuddin Ah-met b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe (I-IV)*; Beyrut, ts., IV, 341.

89) İbnu Sa 'd, a.g.e., VIII, 457.

90) A.y., VIII, 308; el-Müslim, a.g.e., IV, 1993.

91) Ebu Davud, a.g.e., III, 184; İbnu Abdilberr, a.g.e., IV, 472.

92) İbnu Kuteybe, *Uyûnu-l-Ahbâr*, Kahire 1930, III, 15.

Peygamber onu hoş bir şekilde karşılamış, ikramda bulunmuş, oturması için hırkasını çıkarıp yaymış ve “merhaba kardeşimin kızı” diyerek sohbeti başlamıştır⁹³.

Hız. Peygamber evine gelen kadınlara o kadar kibar, o kadar müşfik ve yumuşak davranırdı ki, bu durum kadınların kendi yanında daha rahat davranmasına sebep olurdu. Birgün Hız. Peygamber evde kadınlarla konuşurken Hız. Ömer içeri girmek için izin istedi. Ömer’in sesini duyan kadınlar hemen kendilerine çekidüzen vererek örtülerini üzerlerine almaya başladılar⁹⁴. Hız. Peygamber tebessüm etmeye başladı. Hız. Ömer içeri girince Allah Resûlü’ne gülmesinin hikmet-i sebebini sordu. O da, kadınların, kendi sesini duyar duymaz hemen örtülerini üzerlerine almaya çalıştıklarını söyledi. Hız. Ömer de kadınlara, “Peygamber’den değil de benden mi korkuyorsunuz?” diye çıkışınca kadınlar, Hız. Peygamber’in kendilerine davranış biçimini de gözler önüne sererek, “Sen çok daha sert ve katırsın, Resûlullah ise öyle değil” diye cevap verdiler⁹⁵.

Hız. Peygamber kadınların yanına uğrar onlara da selam verirdi⁹⁶. İbnü Kayyım el-Cevziyye Hız. Peygamber’in yaşlı kadınlarla mahrem kadınlara selam verdiğini, bunların dışındakilere ise vermediğini söyler⁹⁷. Ancak Hız. Peygamber’in selam verdiği Yezid’in kızı Esmâ onun akrabası olmadığı gibi aynı grupta bulunan bütün kadınların da onun akrabası olduğunu düşünmek zordur. Esmâ’nın yaşını tespit edemedik. Onun bulunduğu gruptakilerin de isimleri geçmediği için yaşlarını tahmin etmek imkansızlaşmaktadır.

Hız. Peygamber kadınların haklarını her fırsatta korumuş, onlara zulüm ve haksızlık yapılmasını engellemiştir. Mahrame kızı Kayle isminde bir kadın, kocası Habib b. Ezher vefat edince kendisine ve kızlarına haksızlık yapılmak istenir. Bunun üzerine kadın Hız. Peygamber’den kendisine haksızlık yapılmamasını isteyen bir yazı ister. Allah Reslulü de böyle bir yazıyı yazdırarak kadına verir ve haksızlığa engel olur⁹⁸.

Allah Resûlü kadınları cennetle de müjdelemiştir. Dini uğruna işkence çeken ve İslam’ın ilk şehidi mertebesine ulaşan Sümeyye’nin⁹⁹ de içinde bulunduğu aileyi,

93) El-Halebî, Ali b. Burhaneddin, *İnsânu’l-Uyûn fî Sîreti’l-Emîni’l-Memnun (I-III)*, Beyrut, 1980, I, 34.

94) Hadise muhtemelen hicab (örtünme) ile ilgili ayetlerin nüzulünden önce meydana gelmiş olmalıdır.

95) İbnu Sa ‘d, a.g.e., VIII, 181.

96) A.y., VIII, 320; Ebu Davud, a.g.e., IV, 352; İbnu Kayyım el-Cevziyye, Muhammed b. Ebi Bekr (851), *Zâdu’l-Meâd fî Hedyi Hayri’l ‘İbâd (I-IV)*, Mısır, 1970, II, 27.

97) İbnu Kayyım, a.g.e., II, 27.

98) İbnu Sa ‘d, a.g.e., I, 317 vd.

99) İbnu Hacer, a.g.e., IV, 334.

cennetle müjdelemiştir¹⁰⁰. Ümmü Süleym cennetle tebşir edilenlerden diğer bir kadındır¹⁰¹.

Ümmü Süleym'in cennetle müjdelenmesine ibret verici bir hadise sebep olmuştur. Ebu Talha henüz müslüman olmadan önce Ümmü Süleym'e evlenme teklifinde bulunur. Ümmü Selym, Ebu Talha'yı çok zengin olmasına rağmen müslüman olmadığı gerekçesiyle geri çevirir ve "Müslüman olman şartıyla seninle evlenirim. Senin müslümanlığım benim merhem olsun. Başka birşey istemem", diye ilave eder. Bu cevaptan etkilenen Ebu Talha müslüman olur¹⁰². İşte bu Ümmü Süleym hakkında Hz. Peygamber şöyle buyurur, "Cennete girdin, önümde bir ses, bir de baktım ki Rümeyşâ..."¹⁰³ Ümmü Selym'in birkaç adından birinin de Rümeyşâ olduğunu burada belirtelim.

Kadınlara karşı daima hayırla muamele edilmesini emreden Hz. Peygamber, onlar hakkında Allah'tan korkmak gerektiğini söyler¹⁰⁴. Kadınlar, Reşûlûllahtan gördükleri bu büyük merhamet, şefkat, nezaket ve anlayıştan, daha da önemlisi şahsiyetlerini O'nun sayesinde kazanmalarından ötürü olmalı ki, "Peygamber bize bizden daha merhametlidir" demişler ve şükranla onu yad etmişler, vefatıyla da derin üzüntü duyarak ağlamışlardır. Hz. Peygamber için söyledikleri mersiyelerde Onun kendileri için bir umut olduğunu, kendilerine asla kaba davranmadığını, aksine hep iyilikte bulunarak rahmetle muamele ettiğini ifade etmişlerdir¹⁰⁵.

H. Peygamber, "kadınlarınıza yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin, onların dövmeyin, onlara "çirkinsiniz" demeyin", buyurarak¹⁰⁶ onlara nasıl davranılması gerektiği konusunda bazı ipuçları vermiştir. Gerçekten Allah Resûlü'nün hanımlarını hiçbir zaman dövmeyişini de H. Aişe'den¹⁰⁷ öğrenmekteyiz. Böylece Hz. Peygamber hem sözüyle, hem de tatbikatıyla kocaların kadınlarına despotça yaklaşmamaları gerektiğini ümmetine öğretmiştir.

Allah'ın Elçisi aile hayatı içinde de karı-kocanın birbirine nasıl davranması lazım geldiğine ışık tutar. Kocanın karısına, kadının da kocasına bakması ve gözgöze gelmesiyle Allah'ın da onlara rahmet nazarıyla bakacağını, erkeğin karısının elini avu-

100) A. v., 335.

101) İbnu Sa 'd, a. g. e., VIII, 66-67 (Beyrut, 1968); İbnu Hacer, a. g. e., IV, 360.

102) İbnu Sa 'd, a. g. e., VIII, 426 (Beyrut, 1968); İbnu Hacer, a. g. e., IV, 461.

103) İbnu Sa 'd, a. g. e., VIII, 430 (Beyrut, 1968).

104) Et-Tebrizî, Muhammed b. Abdillâh, *Mışkâtü'l-Mesâbih*, nşr. Muhammed Nasıruddin el-Elbânî, Beyrut, 1985, II, 971.

105) İbnu Sa 'd, a. g. e., II, 328.

106) Ebu Davud, a. g. e., II, 245.

107) Ez-Zehabî, Şemsüddin b. Ahmed b. 'Usman, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, nşr., Şuayb el-Arnâvud, Beyrut, 1986, II, 195.

cuna almasıyla ikisinin de günahlarının parmakları arasından dökülüp gideceğini ifade eder¹⁰⁸.

Hız. Peygamber, kadınların bazı kusurlarının affedilmesi gerektiğini, onların kusurlarına sabredilmesini, onların kusurlarıyla beraber kabul edilmesi lazım geldiğini vurgular¹⁰⁹. Kadınlara karşı hayırlı olmayı emreder ve ümmetini buna teşvik babında da kendisinin ailesine en hayırlı şekilde davranan kişi olduğunu vurgular¹¹⁰. Esasen Hız. Peygamber Kur'an'ın, "Kadınlarla iyi geçinin"¹¹¹ mesajının en mükemmel derecede uygulayıcısı olmuştur. O, hanımlarına yumuşak davranan müşfik bir eş, onlara karşı son derece güleryüz ve tebessüm gösteren¹¹² bir hayat arkadaşı olmuştur. Hanımlarının yanına geldiği zaman herbirine selam verir ve hal-hatırlarını sorardı¹¹³. Hatta her hanımını tek tek dolaşır ve öper¹¹⁴ böylece gönüllerini hoş tutmaya çalışırdı.

Allah Resûlü, kişiye güç yetiremeyeceği bir görev verilmemesi gerektiğini, şayet verilirse o kişiye mutlaka yardım etmek lazım geldiğini söyleyerek¹¹⁵ ev işlerinde hanımlara yardım etmenin yolunu açar. Kendisi de hanımlarına fiilen yardımcı olur. Hız. Aişe'ye, Resullulah'ın evde ne yaptığı, nelerle meşgul olduğu sorulunca şöyle cevap verir: "Allah Resûlü evde ailesinin işlerini yapar, namaz vakti gelince de namaza giderdi¹¹⁶."

Hız. Peygamber'in, hanımlarıyla muhabbeti oldukça ileri derecedeydi. O, her gece hanımlarını, o gece yanında kalacağı karısının evinde toplar ve sohbet ederdi¹¹⁷. Bazı akşamlar birlikte yemek yerlerdi¹¹⁸.

Hız. Peygamber, hanımlarını kendisinden daha fazla düşünürdü. Birgün eşi Huyey'in kızı Safiye ile birlikte deveden düşmüşlerdi. Ebu Talha hemen Hız. Peygamber'e yardıma koştu. Ancak O; kendisini bırakmasını, hanımıyla ilgilenmesini söyledi¹¹⁹. Yine ağlayan Safiyye'nin gözyaşlarını kendi eliyle silmişti¹²⁰.

108) El Münâvî, Muhammed Abdurrauf, *Feyzu'l-Kadir Şerhu'l-Câmiu's Sağîr*, Beyrut, ts. II, 333.

109) El-Buhârî, a.g.e., 7, 33-34.

110) Et-Tebrizî, a.g.e., 2, 1002-1003.

111) Nisâ: 19

112) El-Münâvî, a.g.e., V, 125

113) El-Müslim, a.g.e., II, 1046.

114) İbnu Sa'd, a.g.e., VIII, 170.

115) Et-Tebrizî, a.g.e., II, 1000

116) El-Buhârî, a.g.e., VIII, 17.

117) El-Müslim, a.g.e., II, 1084.

118) İbnu Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Muhtasar Tefsiru İbni Kesir*, nşr., M.A. Sabûnî, Derseâdet, ts, I, 369.

119) İbnu Sad, a.g.e, VIII, 124.

120) El-Heysemî, Nuddiddin Ali b. Ebi Bekr, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, Beyrut, ts., IV, 320.

Allah Resûlü hanımlarının fikirlerine de değer verir, bazı zamanlar onların görüş ve düşüncelerini de alır, hatta aldığı bu görüşlere göre hareket ederdi. O, kızı Zeynebi Hz. Hadice'nin isteği üzerine Ebu'l-Âs' ile evlendirmiştir¹²¹. Hudeybiye antlaşması yapıldıktan hemen sonra antlaşmanın müslümanların zararına olduğunu düşünen ashab, Hz. Peygamber'in Medine'ye dönme emrine uymakta gönülsüz davranınca, eşi Ümmü Seleme kendisine, nasıl davranması gerektiğine dair fikir vermiş ve O da bu fikir ve görüşe göre hareket etmiştir¹²².

İslam Peygamberi, kadının horlandığı, ezildiği, ancak lütfen insan sayıldığı bir zamanda, hanımlarının kendisiyle fikren tartışabileceği bir zemin hazırlamış, onların kendi görüşlerini özgürce ifade edebileceği bir ortam oluşturmuştu. Allah Resûlü bizzat kendisinin oluşturduğu bu zeminlerde hiçbir zaman hanımlarına kızmamış, bağırmamış, söz konusu tartışmalarda peygamberlik makamını kullanarak onları hiç mi hiç susturmamış, böylece hanımlarının hür iradeleriyle düşüncelerini ortaya koymalarına imkan hazırlamıştır. Konuyla ilgili şu hadise gerçekten ilgi çekici ve bir o kadar kadın anlayışı bakımından ibret vericidir;

H. Peygamber'le eşi H. Aişe arasında bir tartışma meydana geldi. Tartışma uzayıp gitti ve bir sonuç ortaya çıkmadı. Neticede aralarındaki tartışmalı mevzuu halletmek için Hz. Ebu Bekir'i hakem yaptılar. Ebu Bekir gelince Hz. Peygamber Aişe'ye hitaben "önce sen mi konuşacaksın, yoksa ben mi konuşayım?" dedi. Hz. Aişe, "Sen konuş, ama doğruyu söyle", dedi. Bu söze çok canı sıkılan Hz. Ebu Bekir, "Allah Resûlü hak ve doğrudan başka ne söyler" diyerek kızı Aişe'ye bir tokat vurarak ağzını kanattı. Tokadı yiyen Aişe hemen Allah Resûlü'nün arkasına kaçtı. Allah Resûlü ise Ebu Bekir'e, "Biz seni dayak atman için değil, hakemlik yapman için çağırdık" buyurarak hanımına sahip çıktı¹²³.

İslamın, kadının fikir ve düşünlerine itibar etmediğini, ona düşüncelerini ifade etme hakkını tanımadığını iddia edenler, zikrettiğimiz bu ve benzeri gerçeklerden sonra neler söyleyecekler doğrusu merak ediyoruz. Şunu da ilave etmek gerekir ki, Allah Resûlü'nün bu yöndeki uygulamaları ortaya çıkarılıp, iman sahibi insanımızın önüne sunulduğu takdirde onlar, islam hakkında menfi iddialarda bulunanlara sadece gülüp geçeceklerdir.

H. Peygamber kadınların eğitimine de büyük önem vermiştir. Onun, kadınların eğitimlerini sağlamak için gerekli tedbirleri aldığını söylememiz mümkündür. İslam dini ilim talebiyle ilgili teşviklerini, kadın-erkek ayımı yapmaksızın bütün müslümanlara yöneltmiştir¹²⁴. İslamda kadının öğrenim görmesinin yasak olduğunu ifa-

121) A.y., IX, 213.

122) El-Vâkıdî, Ebu Abdillâh Muhammed b. 'Umer (207). *Kitâbu'l-Megâzi*, London 1966, II, 613.

123) Gazzâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Mısır, ts., II, 43.

124) El-Münâvî a.g.e., IV, 267.

de eden hiçbir delil olmadığı gibi kadın, pozitif ilimler de dahil, herhangi bir ilimde uzmanlaşmak isterse ona engel de olunmaz¹²⁵.

Allah Resûlü, kişinin eli altında bulunan bir köle kızı güzelce terbiye etmesi, ona eğitim vermesi sonra da hürriyetine kavuşturup onunla evlenmesi halinde iki sevap alacağını ifade buyurmuştur¹²⁶. Yine O, kimin iki kızı olur da onları eğitir, güzelce bakarsa, o kişinin kıyamet gününde kendisiyle yanyana olacağını söylemiştir¹²⁷. Bir başka vesileyle de, her kim üç tane kız çocuğuna veya kızkardeşine güzelce bakar, güzelce eğitimlerini sağlar ve onlara şefkatle muamele ederse, Allah'ın o kişiye cenneti vacip kılacağını¹²⁸ vurgulamıştır.

Bütün bu ifadeler kadınların eğitimini sağlamaya yönelik tedbirler olarak değerlendirilmelidir. Esasen İslam, kadınların eğitimini devlet başkanına bir vazife olarak yüklemektedir. Buhari, sahihinde, "Devlet başkanının kadınlara öğüt vermesi ve onları öğretmesi" isimli bir başlık atmış ve bu başlık altında peygamberimizin kadınlara vaz ettiğinden ve bazı dini meseleleri öğrettiğinden bahsetmiştir¹²⁹. Hatta Allah Resûlü, kadınlara bir gün tahsis etmiş ve o günde onlara ilim öğretmiştir¹³⁰. O'nun bu uygulaması da kadınların eğitimi için alınan tedbirler cümlesinden zikredilmelidir. Ayrıca Hz. Peygamber'in kadınlara tahsis ettiği bu günle birlikte, bayanlara mahsus ilk dini okulun fiilen kurulmuş olduğu¹³¹ söylenir. Hz. Peygamber'in kadınlara mahsus verdiği dersler, toplu haldeki kadınlar için geçerlidir. Yoksa ferdi olarak kadınlar O'na her an gelip bilgi istemekte tereddüt etmezlerdi¹³². Hz. Peygamber'in kadınlara mahsus verdiği bu özel ders, onların mescidde erkeklerle birlikte dinledikleri genel derslerden ayrı ve ilave bir uygulamadır¹³³.

Hz. Peygamber Kur'an-ı Kerim ayetleri indikçe onları erkeklere okuduğu gibi kadınlara da okurdu¹³⁴. Bu uygulamanın bir neticesi olmalı ki, Ümmi Varaka Kur'an-ı ezberlemişti¹³⁵.

Hz. Peygamber'in bu teşvik ve faaliyetlerinden hareketle kadınlar bu zamanda büyük bir eğitim-öğretim faaliyetlerine kendilerini vermişlerdir. İslamiyetten önce

125) Mevdudi, a.g.e., s. 359.

126) El-Buhârî, a.g.e., I, 35.

127) El-Müslim, a.g.e., IV, 2028.

128) Et-Tebrizî, a.g.e., III, 1388.

129) El-Buhârî, a.g.e., I, 35.

130) A.y., I, 36.

131) Okıç, a.g.e., s. 27

132) A.k., s. 28.

133) Abdulhalim Ebu Şukka, *Tahriru'l-Mer'eh fi 'Asri' r-Risâleh*, Kahire, 1995, II, 205.

134) İbnu İshak, Muhammed, *Sîretü İbni İshak*, Konya, 1981, s. 128.

135) İbnu Sa'd, a.g.e., VIII, 457.

de okuma-yazma bilen Abdullah'ın kızı Şifa isimli kadın sahâbî bunu daha sonra birçok müslüman kadına öğretmişti¹³⁶. Öğrettiği kadınlardan biri de Hz. Peygamber'in eşi, Hz. Ömer'in kızı Hafsa'dır ki, Allah Resûlünün de bu öğretim işine razı olduğu gelen rivayetten anlaşılmaktadır¹³⁷.

Hız. Aişe'nin de okuma yazma bildiğini¹³⁸ burada zikretmemiz gerekir. Esasen O'nun ilmi yönü müstakil bir çalışmaya konu olacak ölçüdedir.

Bütün bu gerçeklere rağmen Rûsûllullah'a nispet edilen, "Kadınları üst katlarda yer alan odalarda oturtmayın, onlara yazı öğretmeyin, ip eğirmeyi ve Nûr sûresini öğretin"¹³⁹ gibi uydurma sözler hadis literatürüne girebilmiştir. Ancak bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığı, uydurma olduğu hadis bilginleri tarafından bütün yönleriyle ortaya konmuştur¹⁴⁰.

Hız. Peygamber zamanında kadınların sosyal hayata faal bir şekilde katıldıklarını görüyoruz. Esâsen Tevbe sûresinin 71. ayeti, kadınların toplumsal hayatın içinde yer almalarını gerektirmektedir. Söz konusu ayet şöyledir:

"Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin yardımcısıdır. İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekatı verirler, Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunları, muhakkak surette Allah rahmetiyle bağışlayacaktır. Gerçekten Allah azizdir, hakimdir."

Eğer müslüman kadınlar toplumsal hayatta yerlerini almazlarsa nasıl ve nerede mü'min erkeklerle yardımlaşacaklardır. Kimlere ve nerede iyiliği emredecekler, kimleri ve nerelerde kötülüklerden alıkoyacaklardır? Şayet islam kadınları medeniyetin içinden soyutlanacak olursa, bütün bu sorular muallakta kalacak, en azından ayetin hiç de kastetmediği bir daraltılışla "bütün bunları ailede yapacaktır" cevabı verilecektir.

Oysa söz konusu ayet, kadının hakir görülüp horlandığı ve toplumsal hayata iştirak için ehil kabul edilmediği bir dünyada gelerek, ona sosyal hayatla ilgili hakların verilmesi konusunda açık bir delil olmuştur¹⁴¹.

Bundan dolayıdır ki Asr-ı Saadet'te kadınlar sosyal hayatın bütün icaplarını başarıyla yerine getirmişlerdir. Kadınların bu dönemde ticari hayatla ilgilendikleri görülmektedir. Ticaretle aktif olarak uğraştığı anlaşılan Kayle el-Enmâriyye isimli müs-

136) Okıç, a.g.e., s. 23.

137) Ebu Davud, a.g.e., IV, 11; Ibnu Abdilberr, a.g.e., IV, 340; Ibnu Hacer, a.g.e., IV, 341.

138) Kenhale, Ömer Rıza, A 'lâmu'n-Nisâ, Beyrut, 1977, III, 107.

139) Hakim en-Nesâbüri, Müstedrek, Halep, ts., II, 396.

140) Bu uydurma sözle ilgili geniş bilgi için bkz. Canan, İbrahim, Hz. Peygamber'in sünnetinde Terbiye, Tuğra Neşriyat, İstanbul, ts., s. 352. vd.

141) Tabbârâ, a.g.e., s. 359.

lüman bir kadın, alış-veriş konusunda Hz. Peygamber'le yaptığı bir görüşmeyi şöyle nakleder:

Resûlullah (s.a.v.) umrelerinden birinde ihram'dan çıkmak için el-Mesve'ye geldi. Bastonuma dayanarak onun yanına gelip oturdum ve şöyle dedim; "Ey Allah'ın Resûlü! Ben ticaret yapan bir kadını. Bir malı almak istediğim zaman, almayı düşündüğüm fiyatın altında bir fiyat söyler, sonra da düşündüğüm fiyata kadar yavaş yavaş fiyat artırırım. Bir malı satmak istediğim zaman ise o mala satmak istediğim fiyatın üzerinde bir fiyat isterim, sonra düşündüğüm fiyata ininceye kadar fiyatı indiririm". Bunun üzerine Allah Resûlü bana şöyle söyledi; "Ey Kayle! Böyle yapma, birşey alacağın zaman, satıcı versin vermesin, düşündüğün fiyatı vererek müşteri ol. Bir malı satacağın zaman da, satılsın satılmasın, satmayı düşündüğün fiyatı iste".¹⁴²

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber, ticaret yapan kadınlara ticaret ahlakını da öğretmiştir.

Mekke'de kadınlara makyaj yaparak kuaförlük mesleği icra eden Besre isimli bir kadının bulunduğu ifade edilmiştir¹⁴³. Hatta Ümmü Râile el-Kuşeyrî isimli bir kadın Hz. Peygamber'e gelerek makyajcılık yaptığını, kadınları kocaları için süslediğini söylemiş ve yaptığı bu işin günah olup olmadığını sormuş, eğer günahsa bu işten vazgeçeceğini ifade etmiştir. Hz. Peygamber de, "kocaları için bunu yap"¹⁴⁴ buyurmak suretiyle, sadece onaylamamış aynı zamanda kadını bu işte çalışmaya teşvik etmiştir. Ayrıca o dönemde kadınların, makyajı kocaları için yaptığı anlaşılmış olmaktadır.

Asr-ı Saadet'te ticaretle uğraşan kadınlar arasında, "attâre" yani parfüm satıcısı olarak meşhur olmuş Tuvyet kızı Havle isimli kadın da¹⁴⁵ zikredilebilir.

Hız. Peygamber döneminde kadınların, tıp alanında çalıştıkları da anlaşılmaktadır. Asıl adı Nüseybe olan Ümmü Atiyye'nin hastaları tedavi eden bir hekim olduğu söylenmektedir¹⁴⁶. Hız. Aışe'nin diğer birçok ilmin yanı sıra tıp bilgisine sahip olduğu da ifade edilmiştir¹⁴⁷. Hatta onun bu ilimde de asrının önde gelenlerinden olduğu vurgulanmıştır¹⁴⁸.

142) İbnü'l-Esir, İzzeddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *Üsdu'l-Gâbe fi Ma 'rifeti's-Sahâbe*, Kahire, 1970, VII, 254.

143) İbnu Hacer, *a.g.e.*, IV, 252.

144) *A.y.*, IV, 450.

145) İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, VIII, 75-76.

146) Ez-Zebîdî, Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif, *Sahih-i Buhârî Muhtasârı Tecrid-i Sarih Tercemesi*, çev. ve şerh. Ahmed Naim - Kâmil Miras, DİB Yay., Ankara, 1985, XI, 199.

147) Ez-Zehabî, *a.g.e.*, II, 187.

148) Ez-Zerkeşî, *a.g.e.*, s. 56.

Abdulmüttalib kızı Safiye'nin azatlısı olan Selmâ ne zaman Resûlullah yaralan-
sa, hemen onu iyileştirmek için kendi usulüne göre tedavi metodu uygulardı¹⁴⁹.

Kuaybe bintu Saîd el-Eslemî isimli bir kadının mescidde hasta ve yaralıları teda-
vi ettiği bir çadırının olduğu¹⁵⁰ söylenmektedir. Yine Ensar'dan Rufeyde adında sa-
habi bir kadının Hendek savaşı sırasında hasta ve yaralıları tedavi etmek üzere mes-
cidde çadır kurduğunu öğreniyoruz. Hatta Hz. Peygamber, Sad. b. Muaz yaralan-
dığında tedavi edilmesi için onun Rufeyde hanımın çadırına götürülmesini emre-
der¹⁵¹. Diyebiliriz ki, bu iki kadın hekimin tedaviye açtığı çadırlar, basit de olsa İslam tarihinin ilk hastaneleridir.

Kadınların Hz. Peygamber döneminde siyasi alanda da vazife gördüklerini söy-
leyebiliriz. Erkekler nasıl Hz. Peygamber'e bey'at etmişlerse, kadınlar da bey'at et-
mişlerdir. İbnu Sa'd, Tabakâtında, "Hz. Peygamber'in kadınlarla bey anlaşması"
adında bir başlık atar ve bu başlık altında çok sayıda rivayetler verir¹⁵².

Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiği zaman kadınlar kendisine bey'at etmek
istediklerini bildirmişlerdi. O'da onların bey'atlarını kabul etmişti¹⁵³. Mekke'nin fet-
hedildiği gün Hz. Peygamber'e herkes gibi kadınlar da gelerek bey'at etmişlerdi¹⁵⁴.
Bey'atın sosyo-politik bir akid olarak devlet başkanını seçme, belirleme ve İslam hu-
kuku çerçevesinde ona bağlılık gösterme¹⁵⁵ olduğunu gözönüne alırsak, kadınların
seçme hakkını kullandıklarını söyleyebiliriz.

Esasen Kadının siyasi hakları bağlamında asıl tartışma, onun seçilip seçilmeye-
ceği noktasında yoğunlaşmaktadır. Hz. Peygamber zamanında diğer insanlar için
seçilme durumu söz konusu değildir. Zaten Hz. Peygamber devletin başkanıdır. Bu
devlet gelişmiş manada kadının seçilmesini gündeme getiren organlara da sahip de-
ğildir. Durum böyle olunca hem erkek, hem de kadın cinsi için "seçilmek" kavramı
önem kazanmamaktadır.

Bu noktada tatbiki olarak kadın, Hz. Peygamber döneminde seçilmedi diye,
onun seçilme hakkının olmadığını söylemek mümkün değildir. Çünkü bu dönemde
erkekler için de durum farklı değildir. Ancak kadının devlet başkanı olarak seçile-
meyeceği görüşü Hz. Peygamber'den nakledilen bir hadise dayandırılmaktadır. Bu-
na göre Hz. Peygamber "işlerini bir kadının idaresine bırakan millet asla felah bul-

149) İbnu Hacer, *a.g.e.*, IV, 333.

150) *A.y.*, IV, 396.

151) *A.y.*, IV, 302-303.

152) İbnu Sa'd, *a.g.e.*, VIII, 5 vd.

153) İbnu Sa'd, *a.g.e.*, VIII, 11.

154) El-Halebi, *a.g.e.*, III, 43.

155) Kallek, Cengiz, "Biat" md., *T.D.V.I.A.*, İstanbul, 1992, II, 121.

mayacaktır”¹⁵⁶, buyurmuştur. Ancak bu hadisin yasaklama amacıyla değil, bir vakıayı haber vermek amacıyla söylemiş olduğu ifade edilmektedir¹⁵⁷. Nitekim hadisin söylenmesine sebep olan İran, idaresine kadını getirdikten sonra başarıya ulaşamamış ve Hz. Ömer’in hilafeti zamanında tamamen yıkılmıştır.

Görüldüğü gibi. Hz. Peygamber kadına kişilik sahibi bir insan olarak yaklaşmış, hatta o kişiliği ona bizzat kendisi kazandırmıştır. Onun döneminde kadınlar hayatın içinde yer almışlar, bazen kendisiyle sohbet etmişler, bazen görüşlerini ifade etmişler, kimi zaman da kabiliyetli oldukları meslekleri icra etmişler, ama herhalde toplumsal hayatın ayrılmaz iki unsurundan biri olmuşlardır. Kendilerine bütün bu imkanları sağlayan da Hz. Peygamber olmuştur. Kadınlar da kendileri lehine yapılan muazzam inkılabın mimarı, Hz. Peygamber’e vefalarını her zaman göstermişler, savaşlarda kendi yakınlarından çok O’nu korumuşlar, O’na olan derin sevgilerini, “Allah’ın Resûlü sağ ya, artık bundan sonraki her musibet önemsizdir”¹⁵⁸, “Seni sağ gördüm ya ey Allah’ın Resûlü, artık musibetlerin önemi yoktur”¹⁵⁹ diyerek ifade etmişlerdir.

156) El-Buhârî, a.g.e., Megazi, 82.

157) Söz konusu hadis ve mevzuyla ilgili değerlendirmeler için bkz. Karaman, Hayreddin, “Kadının Şahitliği, Örtünmesi ve Kamu Görevi”, İslami Araştırmalar Dergisi, Ankara, 1991, c. 5, sayı 4, s. 290; Beşer, Faruk, *Kadının Çalışması, Sosyal Güvenliği ve İslam*, Nûn Yay., İstanbul, 1995, s. 131 vd.

158) El-Vakıdî, a.g.e., I, 265-266.

159) A.y., I, 315-316.